

Μέ τό δέος, τήν ἄρνηση καί τελικά τήν ἀναγνώριση, ὁ θάνατος δυναστεύει τή νόηση. Κι ἔτσι συμβαίνει τοῦτο τό περίεργο παιχνίδι, ν' ἀποδιώχνουμε τήν Ἴδεα τοῦ θανάτου κι ὁμως νά μᾶς ἄρσει νά τόν συζητάμε.

Ἡ νόηση εἶναι μιά ψευδαίσθηση, τό πρῶτο πέπλο γιά τό ὁποῖο μιλάνε οἱ ἀρχαῖες μεταφυσικές. Πρέπει νά τήν ἀντιμετωπίζεις μέ τό βλέμμα ἐνός ἀπιστοῦ, ἐνός ἄθεου, γιὰ εἶναι ἀδύναμη ὅπως ὁ θεός. Καί μήν πείτε δι τή νόηση, στό κλαδί τοῦ κισσοῦ πού κρατοῦσα, στό πέρασμα καί τόν ἀφρό, ὁ νόμος κι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀνέφικτα. Τό τάμα τῆς ἀθανασίας εἶναι ὁ νόμος τοῦ δυνατοῦ: ἐκεῖ μπορούμε νά βασιστοῦμε.

«Τό ἐνστικτο τῆς ἀθανασίας δῆγησε τόν ἄνθρωπο νά ὑψώσει ἕνα τέτοιο μαισωλεῖο κι ὄχι ἡ συνείδηση τῆς μηδαμινότητάς του», ἔγραψε ὁ Σατωμπριάν στήν Αἴγυπτο. Καί καθῶς ἀντικρύζω τούς μεγάλους αἰγυπτιακοὺς τάφους, πού ὑψώνονται ἐπιβλητικοί στή σιγουριά καί τή γαλήνη, στέρεοι καί κομποί, κλείνοντας μέσα στή νύχτα τους, μέ τόσα ὠραῖα πρόσωπα καί σύμβολα λαξεμένα, τό συνειδητό τόνο τῆς ζωῆς, στοχάζομαι, πῶς οἱ τάφοι αὐτοὶ χωρίς ἄλλους θεοὺς παρά ὁμοιώματα θεῶν, σύζευξη ἀνάμεσα στήν πέτρα καί τό ψιμίθι, σχήματα ἀπ' ὄλο χρήσιμη πολυτέλεια, κλείνουν τήν ἴδια ἀκριβῶς ἀθανασία πού ἀνάφερα παραπάνω. Ὅποιος πιστεύει στήν ἀνάσταση, ἀφήνει στό χῶμα, ὅπως οἱ πρῶτοι χριστιανοί, ἕνα ἀδιόρατο χνάρι ἀπό τό πέρασμά του.

Ἡ Αἴγυπτος διακηρύσσει μέ τήν πέτρα πῶς μόνο στό φυσικό κόσμο προσφέρεται ἕνα μέλλον. Τό ἴδιο καί οἱ σαρκοφάγοι τοῦ VI αἰῶνα στή Ραβέννα. Ἔτσι καί στίς πόλεις πού ἀπλώνονται ἀνάμεσα σέ σειρές τάφους — ὑπάρχουν ἀκόμα πόλεις περιούσιες — μιᾶ ὁ κόσμος τῶν νεκρῶν. Τό ἐρώτημά μου παραμένει: γιὰ τή νόηση, γιὰ τὸ πραχτικός ἰδεαλισμός ἀποστρέφει τό πρόσωπό του ἀπό τούς τάφους. Θά ἀπαντοῦσα δι ἡ ταφόπετρα συμβολίζει τήν ἀνατολή τῆς ἐλευθερίας.

Μπορεῖς νά σκορπίσεις τίς στάχτες τῶν νεκρῶν στόν ἄνεμο, νά ὑποταχεῖς στό θέλημα τῆς φύσης, νά ὀλοκληρώσεις τή φθορά τοῦ ὄντος. Κι ὁμως ἰδοῦ στόν τάφο, ἀκόμα καί μέσα ἀπό τήν ἔξαρση τοῦ θανάτου, ὑπάρχει κάτι πού ταυτόχρονα ἐξαγγέλλει τήν ἀπουσία καί διατηρεῖ τή ζωῆ. Λέει δι ἡ παρουσία εἶναι ἀφθαρτή καί αἰώνια. Μιά τέτοια κατάφαση μέ διπλή σημασία εἶναι ξένη στή νόηση. Ποῖο φιλοσοφικό σύστημα θά μπορούσε νά συνδυάσει ἠθική καί ἐλευθερία;

Καί νά, ἡ μεγάλη πέτρα, πού χωρίς αὐτήν ὄλα θά εἶχαν χαθεῖ στήν ἀθλιότητα καί τή φρίκη, ἔρχεται ἀρωγός. Ἰδοῦ ἡ ζωῆ, ὁ θάνατος δέν τήν τρομάζει (κι ἐδῶ παραδῶ τόν Hegel) πού ἀναγεννᾶται ἀπό τό θάνατο. Γιά νά συλλάβουμε τό νόημά τους χρειάζεται ἕνα μέσο διαφορετικό ἀπό τή νόηση, μιά ἄλλη πίστη. Μπροστά τους ἡ νόηση σωπᾶ ὅπως ἡ λογική στήν ἐλπίδα.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ

ΕΝΔΥΜΑΤΑ

ΑΝΑΡΩΜΕΛΑ

